

Zalecenia dla administratorów budynku oraz inwestorów i wykonawców

Stosowanie się do poniższych zaleceń pozwala prawidłowo wykonać prace remontowe, zachowując jednocześnie siedliska ptaków i nietoperzy bytujących na budynku i jednocześnie uniknąć przykrych kontaktów z wymiarem sprawiedliwości, ale także niespodziewanego wstrzymania prac remontowych na okres kilku miesięcy - do czasu zakończenia sezonu lęgowego gatunków chronionych.

Administrator budynku lub firma wykonująca prace remontowe budynków, powinna zdawać sobie sprawę z faktu, że w większości obiektów budowlanych znajdują się siedliska nietoperzy i ptaków objętych ochroną. Zwierzęta te przystosowały się do życia w mieście, a budynki są zwykle ich jedynym miejscem bytowania.

Ze względu na słabą znajomość biologii tych zwierząt przez administratorów oraz inwestorów i firmy wykonujące remonty, zaleca się obligatoryjnie wykonywanie oględzin budynku pod kątem zasiedlenia przez ptaki lub nietoperze, a przy najmniejszych wątpliwościach wykonywanie ekspertyzy ornitologicznej i chiropterologicznej. Pozwoli to uniknąć wstrzymania prac remontowych i postępowania sądowego w sytuacji gdy okaże się, że w obiekcie znajdują się siedliska chronionych gatunków ptaków.

Jednocześnie Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach nie prowadzi listy ornitologów i chiropterologów, w związku z czym administrator lub inwestor winien samodzielnie zlecić wykonanie niezbędnej ekspertyzy.

Najbardziej optymalna jest sytuacja gdy administrator lub inwestor remontujący budynek widząc potrzebę ustalenia czy budynek jest zasiedlony przez chronione gatunki: ptaki i nietoperze, rok przed planowanym remontem w okresie kwiecień-czerwiec, wykonuje konieczną ekspertyzę. Pozwala to na szybkie ustalenie stanu faktycznego, a w razie stwierdzenia występowania siedlisk ptaków i nietoperzy ustalenie z wyprzedzeniem, jakie działania należy podjąć i w jakim czasie było by możliwe sprawne zaplanowanie i przeprowadzenie remontu.

Harmonogram przygotowania obiektu do remontu w sytuacji gdy mogą w nim znajdować się lub znajdują się siedliska chronionych gatunków ptaków.

Rok kalendarzowy przed rokiem planowanego remontu

Marzec

- ustalenie przewidywanego harmonogramu czasowego remontu w przyszłym roku;
- ustalenie czy stropodach budynku będzie ocieplany i jakim rodzajem materiału;
- jeśli stropodach będzie ocieplany materiałami włączanymi do stropodachu takimi jak fibra celulozowa, granulaty wełny mineralnej lub granulaty styropianu, to konieczne jest uniemożliwienie ptakom dostępu do stropodachu - zakratowanie otworów wentylacyjnych;
- ustalenie czy przewiduje się zamknięcie okienek strychowych lub zamknięcie otworów w stropodachu;
- ustalenie czy w budynku (wolne przestrzenie między płytami, stropodach itp.) nie zimują nietoperze,

Jeśli planowane jest zamknięcie dostępu ptaków do stropodachu (na ogół zakratowanie otworów wentylacyjnych), to konieczne będzie podjęcie działań kompensacji przyrodniczej w postaci wywieszenia obok otworów wentylacyjnych budek lęgowych dla ptaków, których liczbę ustali ornitolog, na podstawie oględzin obiektów;

- uzgodnienie z ornitologiem i chiropterologiem terminów sprawdzenia obiektu pod kątem występowania siedlisk ptaków.

Kwiecień

- zapoznanie ornitologa z zakresem i harmonogramem planowanego remontu obiektu;
- sprawdzenie obiektu pod kątem występowania siedlisk ptaków, m.in.:
 - szczeliny dylatacyjne, szczeliny między płytami, ubytki cegieł, otwory technologiczne, szczeliny za rynnami, szczeliny pod parapetami okiennymi, otwory wentylacyjne w stropodachu, inne otwory do strychów i stropodachu – to miejsca zasiedlane przez wróbla domowego, szpaka, kopciuszka, sikory bogatki, sikory modrej (modraszki), kawki, gołębie miejskie, czasami pustułki;
 - półki, gzymsy, duże wnęki, czasami wnęki balkonowe, parapety okien niedostępnych (często są to parapety okien w klatkach schodowych) - to miejsca wybierane na założenie gniazda przez gołębie miejskie, pustułki, czasami kosa, sierpówkę i gołębia grzywacza;
 - pnącza na elewacji budynku, czasami także niektóre wnęki balkonowe - to miejsca chętnie wybierane przez kosy, sierpówki, czasami dzwońce, kulczyki, szczygły, muchołówki szare, kopciuszki;
- wskazane jest sprawdzenie stropodachów jeśli jest to tylko możliwe (często nie ma do nich w ogóle dostępu lub są zbyt niskie by łatwo dokonać ich przeglądu), natomiast strychy należy

sprawdzać bardzo dokładnie, gdyż mogą być zasiedlone przez gołębie miejskie, kopciuszki, wróble, sowy i czasami nietoperze;

Czasami nawet pobieżne zajrzenie przez właz do stropodachu pozwala na stwierdzenie, że jest on zasiedlony przez gołębie miejskie.

Zdarza się, że ptaki nie mają dostępu do strychu lub stropodachu gdyż są one np. od dawna zamknięte (zamknięte włazy, okienka, otwory w stropodachu), ale po wejściu na dach okazuje się, że w znajdujących się na nim przybudówkach, kominach znajdują się szczeliny niewidoczne z poziomu parteru, umożliwiające wejście do tych pomieszczeń strychowych, a czasami po prostu właz do stropodachu lub strychu znajdujący się na dachu budynku zostanie odsunięty przez silny wiatr, co umożliwi zasiedlenie przez ptaki pomieszczenia strychowego. W takiej sytuacji, taki właz można zamknąć dopiero wtedy gdy mamy pewność, że na strychu lub w stropodachu nie przebywają ptaki lub znajdują się gniazda z jajami lub pisklętami.

Wywiad z użytkownikami obiektu - warto zapytać czy i jakie ptaki gnieźdzą się w budynku portierów, pracowników ochrony, mieszkańców. Co prawda zebrane w ten sposób informacje należy traktować wyłącznie jako wskazówka, gdyż często osoby te twierdzą, że nie obserwowały tu żadnego ptaka, a w tym samym czasie obserwujemy np. jerzyka wlatującego do stropodachu. Najczęściej jednak informacje takie dostarczają istotnych wskazówek o miejscach gdzie mogą znajdować się gniazda ptaków. Warto w takich sytuacjach zapytać także o występowanie nietoperzy. Nie wykryjemy ich w ciągu dnia, a mieszkańcy mogą je zobaczyć i usłyszeć w czasie wieczornych spacerów.

Maj

- **w drugiej dekadzie miesiąca** - sprawdzenie gdzie znajdują się gniazda jaskółek oknówek na elewacji, zarejestrowanie tych miejsc;

- **w trzeciej dekadzie miesiąca** - sprawdzenie czy obiekt jest zasiedlony przez jerzyki, obserwacja elewacji pół godziny przed zmrokiem i rejestracja liczby jerzyków i miejsc gdzie usiłują wejść i wchodzić w szczeliny, otwory itp.

Czerwiec

- **trzecia dekada miesiąca** - pół godziny przed zmrokiem liczenie jerzyków krążących wokół budynku oraz rejestracja miejsc gdzie wchodzić w szczeliny, otwory itp;

- ostateczne oszacowanie liczby par lęgowych poszczególnych gatunków ptaków zasiedlających obiekt;

- jeśli remont miałby być wykonywany w okresie lęgowym ptaków - wyznaczenie miejsc na umieszczenie budek lęgowych, na sezon lęgowy, w którym ptaki nie mogłyby zajmować dotychczasowych siedlisk w remontowanym obiekcie;

- w sytuacji gdy w remontowanym obiekcie planowane jest zniszczenie, także zamknięcie dostępu do dotychczas zajmowanych siedlisk, ustalenie miejsc zamocowania budek lęgowych dla poszczególnych gatunków na obiekcie i w jego sąsiedztwie, np. na sąsiadujących drzewach;

- **druga i trzecia dekada miesiąca** – w okresie pół godziny przed zachodem słońca, do godziny po zapadnięciu ciemności sprawdzenie, czy budynek jest wykorzystywany przez nietoperze, jako siedlisko i miejsce rozrodu. Z uwagi na krótki czas wylotu nietoperzy, obserwacje takie najlepiej prowadzić w kilka osób. Kontroli dokonuje się metodą wizualną i za pomocą detektora ultrasonicznego.

Zalecana jest również dzienna kontrola wszystkich szczelin i otworów wykorzystywanych przez nietoperze podczas odpoczynku. Obserwacje można wykonywać przy użyciu latarki, lusterka na wysięgniku teleskopowym pozwalające zajrzeć w trudno dostępne miejsca, z rusztowania itp. oraz przy użyciu technik alpinistycznych. Zwraca się wówczas uwagę na odchody i inne ślady np. przeciskania się nietoperzy oraz na odgłosy socjalne wydawane przez zwierzęta, a także ich zapach.

Gniazda oknówek - ten gatunek opisany jest oddzielnie gdyż jako jedyny buduje gniazda na elewacji obiektów. Jeśli elewacja ma być poddana pracom remontowym, najczęściej konieczne jest usunięcie gniazd. Inwestor powinien wystąpić do RDOŚ o zgodę na usunięcie gniazd. Gniazda należy usunąć jesienią (październik-listopad). W miejscach gdzie były gniazda, najczęściej są to wnęki okienne, ściany pod balkonami, jeśli właściciel wyrazi zgodę, powinno się w miejscach gdzie były gniazda, pozostawić/stworzyć chropowatą powierzchnię elewacji umożliwiającą umocowanie gniazda przez oknówki. Najmniej konfliktowymi są pionowe klatki schodowych.

W miejscach elewacji gdzie było więcej gniazd razem (kilka - kilkanaście) warto pomyśleć o zabezpieczeniu elewacji przed zabrudzeniem, poprzez zamocowanie cienkiej półeczki o szerokości 20 cm i długości na jakiej były umieszczone gniazda jaskółek. Taka półeczkę można okresowo czyścić (raz na 1-2 lata).

Lipiec

- przygotowanie planu remontu z uwzględnieniem siedlisk ptaków. Zakres zabezpieczeń zależy od rozmieszczenia w obiekcie siedlisk ptaków. Jeśli obiekt nie posiada żadnych szczelin, nisz, pnańczy w których mogłyby zakładać gniazda ptaki, a jedynym miejscem może być strych lub stropodach, to w sytuacji gdy remont wykonywany jest do końca marca, lub od września, a miejsca te mają pozostać otwarte (jedynie wtedy gdy stropodach nie będzie ocieplany materiałami sypkimi), nie jest konieczne wykonywanie przygotowań do remontu pod kątem występowania siedlisk ptaków. Jednak należy to potwierdzić, gdyż czasami strych lub stropodach może być zasiedlony przez gołębie miejskie, pójdkę, płomykówkę, lub puszczyka, a gatunki te mogą

przebywać okresie jesienno-zimowym w tych miejscach, a niektóre z nich nawet w lutym przystępować do lęgów.

Gdy stropodach będzie ocieplany materiałami sypkimi lub inwestor z góry przewidział zamknięcie w czasie remontu dostępu do strychu lub stropodachu dla ptaków, konieczne jest wywieszenie jeszcze jesienią ustalonej liczby budek lęgowych dla ptaków.

W sytuacji gdy w obiekcie znajdują się szczeliny, nisze, pnącza, otwarty strych lub otwory w stropodachu mogące stanowić miejsca lęgowe ptaków, a remont ma być prowadzony w okresie od marca do września, konieczne jest wykonanie szeregu działań przygotowujących obiekt do remontu w okresie jesiennym poprzedzającym rok wykonania remontu jak:

- powiadomienie użytkowników obiektu o konieczności usunięcia budek dla ptaków, (często wieszane we wnękach balkonowych), usunięcia pnączy (czasami są na elewacji zewnętrznej budynku, a czasami wewnątrz wnęk balkonowych);
- zamknięcie wszystkich szczelin, nisz i otworów w stropodachu oraz zamknięcie okienek strychowych, także zabezpieczenie kominów wentylacyjnych i zwykłych kominów przed możliwością wchodzenia ptaków;
- wywieszenie budek lęgowych na okolicznych drzewach dla gatunków ptaków, którym nie zamocowano budek na elewacji budynku - najczęściej dotyczy sikory bogatki i modrej oraz wróbli i szpaków;
- zaplanowanie miejsc umieszczenia budek dla ptaków na elewacji budynku, które pozostaną po zakończeniu remontu;

Sierpień-wrzesień

- jeżeli na budynku stwierdzono obecność nietoperzy (miejsca rozrodu, zimowania), zabezpieczanie szczelin można wykonać tylko wtedy, kiedy będzie to bezpieczne dla nietoperzy, czyli w okresie sierpień/wrzesień. Czynności te można również wykonać w roku planowanego remontu, na przełomie marca i kwietnia, jednak po ustąpieniu mrozów. Miejsca takie należy wstępnie zabezpieczyć w sposób pozwalający nietoperzom na opuszczenie kryjówki, np. przez montaż luźno zamocowanej siatki elastycznej, która umożliwi nietoperzom wydostanie się, uniemożliwiając zwierzęciu powrót;

- wystąpienie do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z wnioskiem o zgodę na zniszczenie siedlisk chronionych gatunków ptaków i nietoperzy wraz z propozycją kompensaty przyrodniczej w postaci budek lęgowych i innych rozwiązań uzgodnionych z ornitologiem i chiropterologiem z planem ich zamocowania oraz harmonogramem wieszania budek i prac remontowych;

- jeśli remont musi być wykonany w okresie lęgowym ptaków, co może oznaczać uniemożliwienie im przystąpienia do rozrodu, należy wówczas wystąpić o zgodę na remont w tym okresie wraz z propozycją działań kompensacyjnych w postaci wywieszenia dodatkowych budek lęgowych

w odpowiednich siedliskach w sąsiedztwie remontowanego obiektu, wraz z planem ich zamocowania oraz harmonogramem wieszania budek i prac remontowych;

- opcjonalnie można zaplanować i ustalić harmonogram prac, w taki sposób, aby umożliwić zwierzętom dokończenie sezonu lęgowego;

- po uzyskaniu decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska ustalenie harmonogramu przygotowania obiektu do remontu pod kątem wymagań określonych w decyzji RDOŚ, dotyczących zabezpieczenia siedlisk ptaków chronionych;

- jeśli zdecydowano o pozostawieniu otwartych wlotów do stropodachu po remoncie, konieczne jest ustalenie jak będą wykończone na zewnątrz otwory i jak na całej długości będzie wyglądał przekrój tego otworu. Może to być jedynie otwór w materiale izolacyjnym, wykończony obróbką tynkarską tak, by jego powierzchnia była chropowata i umożliwiła wejście ptaków i nie powodowało to wykruszania się materiału izolacyjnego. Nie może to być gładka rurka. Jeśli ze względów technologicznych zaplanowano że będą to rurki, muszą mieć one chropowatą wewnętrzną powierzchnię.

Październik-listopad

Jeśli ma być odnawiana cała elewacja obiektu, to podczas wykonywania prac termomodernizacyjnych należy w okresie jesiennym:

- usnąć wszystkie pnącza z elewacji obiektu;

- usunąć gniazda oknówek;

- zamknąć wszystkie szczeliny, otwory, nisze, które w czasie remontu zostaną zamknięte lub pokryte materiałami izolacyjnymi. W ten sposób uniemożliwi się przystąpienie do lęgów ptaków, które mogłyby w roku przeprowadzania remontu zająć te miejsca w okresie lęgowym i spowodować wstrzymanie prac remontowych na okres rozrodu;

- właściciele pomieszczeń, mieszkań w remontowanym obiekcie powinni usnąć z wnęk balkonowych pnącza, budki dla ptaków, tak by nie stwarzać możliwości do lęgów w roku w którym ma być wykonywany remont.